

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że w dniu 1 kwietnia 2020 roku odszedł **Prof. dr hab. Jacek Gawroński**, Profesor Wydziału Chemii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, jeden z Luminarzy Nauki Uniwersytetu Poznańskiego.

Kariera Jacka Gawrońskiego jako naukowca i wychowawcy młodych adeptów chemii rozpoczęła się od ukończenia studiów chemicznych na ówczesnym Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Doktorat obroniony w roku 1972 oraz szybka habilitacja pięć lat później, świadczyły nie tylko o wielkiej pracowitości, ale i o znacznym potencjale naukowym uczonego. Dalsze etapy kariery naukowej są wyraźnym potwierdzeniem tej tezy – w roku 1990 dr hab. Jacek Gawroński uzyskał stanowisko profesora nadzwyczajnego by już po trzech latach otrzymać tytuł profesora zwyczajnego.

Z naszą Uczelnią Profesor Gawroński związany był praktycznie na stałe – z krótszymi bądź dłuższymi przerwami związanymi z wyjazdami i stażami zagranicznymi. Na pierwszy z nich wyjechał do Stanów Zjednoczonych jeszcze przed doktoratem. W 1970 roku, w Lawrence na Kansas State University miał możliwość pracy w grupie bardzo cenionego chemika, prof. A. W. Burgstahlera. Późniejsze liczne staże i wyjazdy zagraniczne (m.in. do Stanów Zjednoczonych: Uniwersytet w Newadzie, prof. D. A. Lightner; Uniwersytet Stanu Floryda, prof. H. M. Walborsky, Japonii: Uniwersytet Tohoku, prof. N. Harada, Niderlandy: Uniwersytet w Groningen, prof. H. Wynberg oraz Szwajcarii: Uniwersytet w Bazylei, prof. Ch. Tamm), przyniosły nie tylko nowe doświadczenia i pomysły, ale i zaowocowały licznymi kontaktami naukowymi i osobistymi. Przed wszystkim ukształtowały podejście Prof. Gawrońskiego do działalności naukowej, gdzie pojawiające się wyzwania dawały szansę na rozwój naukowy.

Stereochemia, spektroskopia elektronowego dichroizmu kołowego (ECD) oraz stereokontrolowana synteza organiczna – wszystko to było naukową pasją Jacka Gawrońskiego. To właśnie on wraz z prof. Michałem Kiełczewskim byli w Polsce i w całym ówczesnym Bloku Wschodnim, pionierami badań strukturalnych związków optycznie czynnych przy użyciu spektroskopii dichroizmu kołowego. Umiejętność dostrzeżenia potencjału metody, w owym czasie raczkującej, to nie jedyny przejaw naukowej intuicji, która obok typowo poznańskiej organizacji, perfekcjonizmu i zamiłowania do ciężkiej pracy była znakiem rozpoznawczym Profesora. W przeciwieństwie do powszechnie obserwowanych trendów, gdzie powierzchowność i szybkie, nierzadko bezkrytyczne publikowanie wyników, stanowią cele nadrzędne, działalność naukową Profesora Gawrońskiego charakteryzowała chęć dogłębnego poznania natury obserwowanych zjawisk i jednoznacznego rozwiązania problemu.

Chronologicznie, początki działalności naukowej Jacka Gawrońskiego to głównie chemia i struktura steroidów, jako układów modelowych do badań stereochemicznych. Dalsze prace Profesora koncentrowały się na analizie czynności optycznej oraz oznaczaniu konfiguracji absolutnej szeregu

produktów naturalnych bądź ich prekursorów, np. *cis*-dienów, enonów, butenolidów oraz benzoesanów acyklicznych polioli, czyli generalnie związków i analogów związków pochodzenia naturalnego o dużym znaczeniu syntetycznym. Jednym z niewątpliwych osiągnięć Jacka Gawrońskiego było rozszerzenie użyteczności ekscytonowego ECD – jednej z najbardziej fundamentalnych metod analizy struktury związków organicznych oraz zastosowanie dynamicznych sond chromoforowych w stereochemii.

Chemia kwasu winowego oraz alkaloidów kory chinowca stanowiły inny nurt aktywności naukowej Profesora, kontynuowany od początku jego zainteresowań produktami naturalnymi. Te zainteresowania zostały ukoronowane opublikowaniem, napisanej wraz z dr Krystyną Gawrońską, wysoko ocenianej monografii „Tartaric and Malic Acids in Synthesis – A Source Book of Building Blocks, Ligands, Auxiliaries, and Resolving Agents” (Wiley, 1999). Ta monografia poświęcona głównie kwasowi winowemu, jednemu z najważniejszych związków nie tylko dla chemii organicznej, została później wyróżniona Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej.

Opracowanie oryginalnej metody syntezy oraz ustalania struktur nowego typu chiralnych makrocykli dała początek poznańskiej szkole syntezy chiralnych związków makrocyklicznych i organicznych klatek molekularnych.

Profesor Gawroński przykładął wielką wagę do dydaktyki, a jego wykłady, prowadzone w sposób wysoce systematyczny nigdy nie były prelekcjami popularnymi, w których ciekawostki przekrywają istotę omawianego problemu. Podręcznik: J. Gawroński, K. Gawrońska „Stereochemia w syntezie organicznej”, PWN, 1988 – był pierwszą w kraju publikacją, przybliżającą studentom osiągnięcia światowej syntezy stereoselektywnej. Drugi z podręczników: J. Gawroński, K. Gawrońska, K. Kacprzak, M. Kwit „Współczesna synteza organiczna – wybór eksperymentów”, PWN, 2004; był pierwszym, w którym udanie połączono szeroki opis współczesnych zagadnień zaawansowanej chemii organicznej z opisem wybranych preparatyk.

Profesor Jacek Gawroński był laureatem licznych nagród, m.in. Medalu PTChem im. S. Kostaneckiego (2000), Medalu Komisji Edukacji Narodowej (2005) oraz Nagrody Naukowej PAN im. M. Skłodowskiej-Curie (2006). W roku 2012 Profesor Jacek Gawroński otrzymał Nagrodę Prezesa Rady Ministrów, a w 2013 roku także prestiżowy grant Maestro, Narodowego Centrum Nauki. Wybór na przewodniczącego komisji wyróżnień, medali i nagród Polskiego Towarzystwa Chemicznego (2009 roku), członka Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (2013 rok) a wreszcie wybór na członka-korespondenta a następnie członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk (2019 rok) były potwierdzeniem uznania środowiska naukowego dla Profesora Gawrońskiego

Profesor Jacek Gawroński od 1981 roku kierował Zakładem Chemii Produktów Naturalnych, który następnie – zgodnie z zainteresowaniami naukowymi Profesora – został przemianowany na Zakład Stereochemii Organicznej. Jako mentor, Profesor Gawroński pozostawiał współpracownikom bardzo dużą swobodę w kształtowaniu i realizowaniu własnych zainteresowań badawczych, dbając przy tym o ich jakość.

Pominięcie aktywności pozanaukowych sprawiłoby, że obraz Profesora Gawrońskiego nie byłby pełny. Mimo intensywnej działalności badawczej Profesor był przez lata podporą profesorskiej drużyny piłki siatkowej, dzieląc tę pasję z żeglarstwem i tenisem.

Zapamiętamy Profesora Jacka Gawrońskiego jako archetyp „profesora uniwersytetu” kierującego się w działalności naukowej słowami, często zapominanymi przez młodszych adeptów: „(...) *non sordidi lucri causa, nec ad vanam captandam gloriam, sed quo magis veritas propagetur et lux eius, qua salus humani generis continetur*”. Człowieka, który mimo przeciwności i problemów zdrowotnych cały czas był aktywny naukowo i realizował swoje pasje.

Opracował: Prof. Marcin Kwit